

O znaczeniu muzyki w liturgii

Skróty:

IP – motu proprio Piusa X *Inter pastoralis*

MSD – encyklika Piusa XII *Musicae Sacrae Disciplina*

SC – Konstytucja Soboru Watykańskiego II *Sacrosanctum Concilium*

MS – Instrukcja Świętej Kongregacji Obrzędów *Musicam Sacram*

IEp – Instrukcja Episkopatu Polski *O muzyce liturgicznej po Soborze Wat. II*

Zanim przystąpimy do omówienia fragmentów kilku dokumentów Kościoła traktujących o roli muzyki w liturgii Kościoła Rzymsko-katolickiego, wyjaśnijmy sobie zakres znaczeniowy trzech pojęć: muzyka religijna, muzyka kościelna, muzyka liturgiczna.

Cele muzyki liturgicznej

Jak czytamy w (MS) celem muzyki liturgicznej jest *chwała Boża i uświęcenie wiernych*.

Jakie cechy winna posiadać muzyka kościelna/liturgiczna?

Muzyka liturgiczna powinna być święta, piękna i powszechna. W (IP) czytamy: *Muzyka kościelna powinna w najwyższym stopniu posiadać cechy właściwe liturgii, a mianowicie: świętość i piękność formy, z których wynika koniecznie inna jej cecha, powszechność. Powinna być świętą, a więc wykluczać wszelką świeckość - tłumaczy papież - nie tylko w samej sobie, ale też i w sposobie, w jaki zostaje przez wykonawców oddaną.* (por. zachowanie rockowców na scenie)

Pius X dodaje, że muzyka tym bardziej będzie święta, czyli nieświecka, im bardziej będzie oparta na własnej muzyce Kościoła czyli na chorale gregoriańskim (por. pieśni Ireny Pfeiffer). Tym bardziej będzie liturgiczna i święta im bardziej będzie oddalona od wzorców muzyki rozrywkowej, czyli świeckiej (por. *Barka, Jest zakątek*). W (IP) czytamy: *o tyle kompozycja jakaś dla Kościoła przeznaczona jest świętsza i bardziej liturgiczna, o ile więcej w przebiegu swym, w natchnieniu i smaku zbliża się do melodii gregoriańskiej, o tyle zaś mniej jest godna świątyni, o ile więcej z tym najwyższym wzorem staje się niezgodna.*

Instrukcja *Musicam Sacram* podkreśla jeszcze jedną cechę muzyki liturgicznej, tj. duchową inspirację przy jej powstawaniu. (MS) *Pod pojęciem muzyki sakralnej rozumiemy tę muzykę, która powstała dla oddawania chwały Panu Bogu i odznacza się świętością, oraz doskonałością formy, czyli: śpiew*

gregoriański, polifonia sakralna dawna i współczesna w różnorodnych jej formach, muzyka organowa i przeznaczona dla innych instrumentów, dopuszczalnych do użytku w kościele, oraz sakralny śpiew ludowy - czy to liturgiczny, czy w ogóle religijny.

W (IEp) czytamy wręcz: *Podczas liturgii **nie wolno !!!** wykonywać muzyki mającej charakter wyraźnie świecki (...). Muzyka ta nie jest zgodna z duchem i powagą liturgii, nie sprzyja jej refleksyjnemu przeżywaniu.* A która to muzyka świecka? Ano ta, która powstała w stylu muzyki rozrywkowej. Dlatego IEp podaje dosadnie: **Zabrania się !!!** wykonywania w ramach liturgii piosenek religijnych, których tekst często nie jest w ogóle religijny, a muzyka z reguły posiada charakter świecki (IEp).

Dla piosenek religijnych jest miejsce poza liturgią, ale nie podczas Mszy Świętej. W *Instrukcji Episkopatu Polski* czytamy: *Poza liturgią można urządzać specjalne nabożeństwa gromadzące młodych ludzi uprawiających ten rodzaj muzyki.*

Kto może uprawiać muzykę liturgiczną?

Na to pytanie znajdziemy odpowiedź w (MSD): *nie powinien przykladać ręki do sztuki religijnej taki artysta, który nie wierzy, lub swym życiem wewnętrznym czy zewnętrznym stoi z dala od Boga. Brak mu bowiem tego wewnętrznego wzroku, który pozwalałby widzieć to, czego wymaga Majestat Boży i kult należny Bogu. Nie może również liczyć na to, aby dzieła jego, niezrodzone z przekonań religijnych, mogły tchnąć wiarą i pobożnością, czego domaga się Dom Boży i jego świętość, nawet wówczas, gdyby wykazywały uzdolnienie artystyczne i biegłość techniczną swego twórcy. Tak powstałe dzieła nigdy nie będą godne tego, aby Kościół, który strzeże i decyduje o życiu religijnym, dopuścił je do swych świętych przybytków.* A więc w Kościele nie wystarczy być dobrym muzykiem, by tworzyć i wykonywać muzykę liturgiczną. Trzeba być jeszcze muzykiem wierzącym.

Jakie śpiewy dobierać do Mszy św.?

Pius XII w encyklice (MSD) odpowiada: *ordynariusze miejscowi i inni duszpasterze mają dołożyć wszelkich starań, aby wierni już od dzieciństwa uczyli się śpiewać przynajmniej łatwiejsze i częściej używane melodie gregoriańskie i poznawali, jak się je stosuje przy sprawowaniu świętych obrzędów liturgicznych tak, aby przez to coraz bardziej z każdym dniem uwidaczniała się jedność i powszechność Kościoła.* Wobec tych słów nie za bardzo uzasadnionym jest śpiewanie piosenek na mszach dla dzieci, potem piosenek na mszach dla młodzieży, potem piosenek na mszach dla studentów. Nie tylko dlatego, że piosenek w ogóle podczas mszy śpiewać **NIE WOLNO!!!** Ale też i dlatego, że z takiej praktyki wyrasta człowiek, który podczas liturgii dla dorosłych czuje się obco, bo nie zna żadnych śpiewów liturgicznych, tylko same religijne piosenki.

Jakie instrumenty mogą być używane podczas liturgii?

W (MSD) czytamy: *Pierwszeństwo przed wszelkimi innymi instrumentami w świętych obrzędach mają organy. (...) Oprócz organów dopuszczalne są jeszcze inne instrumenty muzyczne, przyczyniające się skutecznie do osiągnięcia wzniosłego celu, jaki ma przed sobą muzyka sakralna. W użyciu ich nie może być nic hałaśliwego czy krzykliwego, gdyż to uchybiałoby świętym czynnościom i powadze miejsca. Wśród instrumentów muzycznych dopuszczonych do użytku w kościele podczas nabożeństw liturgicznych pierwszeństwo mają instrumenty smyczkowe. Z tego jak i z innych przesłanek, jak np. ze wspomnianej zasady nieświeckości muzyki liturgicznej wynika, że o żadnej perkusji, czy gitarze podczas liturgii mowy być nie może.*

Instrukcja *Musicam Sacram* na temat instrumentów dodaje: *to, co według ogólnego przekonania i faktycznego używania odpowiednie jest tylko dla muzyki świeckiej, należy **bezwzględnie wyłączyć** (bardzo mocne stwierdzenie !!!) z wszelkich czynności liturgicznych.*

Jaka jest rola akompaniamentu instrumentalnego?

Musicam Sacram podaje: *Akompaniament na instrumentach muzycznych **podtrzymuje śpiew** (nie zastępuje), **ułatwia udział** w czynnościach liturgicznych (nie utrudnia) i przyczynia się do głębszego **zjednoczenia** zgromadzonych wiernych (jednoczy tłum, a nie daje solistyczne popisy gitarzystów). Akompaniament nie powinien zagłuszać śpiewu. Nadto, gdy kapłan lub ktoś z asysty wymawia głośno wyznaczony dla siebie tekst, wówczas instrumenty milczą (np. podczas zwrotek psalmu responsoryjnego).*

Kiedy jest dopuszczalna gra solowa na instrumencie podczas Mszy Świętej?

(MS) *Gra solowa możliwa jest jedynie na początku, zanim kapłan przyjdzie do ołtarza, na ofiarowanie, podczas Komunii i na końcu Mszy Świętej. Tej samej zasady, stosując ją analogicznie, można się trzymać przy innych nabożeństwach. Gry solowej jednak nie dopuszcza się w okresie Adwentu, Wielkiego Postu, w Triduum Wielkiego Tygodnia, oraz w Oficjum we Mszy świętej za zmarłych.*

Kościół poleca edukować teologicznie muzyków: (MS) *Jest rzeczą konieczną, by organiści oraz inni muzycy nie tylko umieli biegle grać na powierzonym instrumencie, ale posiadali także znajomość ducha świętej Liturgii i wnikali weń coraz głębiej, by spełniając swój urząd choćby tylko czasowo, uświetniali obrzęd, zgodnie z naturą poszczególnych jego części i ułatwiali wiernym udział w liturgicznej czynności.*

Muzyka nie jest oprawą!!!

Ogromnym nadużyciem jest mówienie o „**oprawie muzycznej**” Mszy Świętej. W (SC) czytamy, że *śpiew kościelny związany ze słowami jest*

nieodzowną oraz **integralną częścią uroczystej liturgii**. Nie wolno więc mówić: „oprawa Mszy Świętej”. Oprawić to sobie można obrazek, albo zwierzę w rzeźni. Jest to częsty błąd, bardzo tępiony przez współczesnych muzyków kościelnych. W świetle *Konstytucji o świętej liturgii: Muzyka jest ściśle związana z czynnością liturgiczną, przyczynia się do jednomyślności wiernych, serdeczniej wyraża modlitwę, nadaje uroczysty charakter świętym obrzędom* (SC 112). Nie jest więc zwykłym ozdobnikiem, frędzelkiem, złotym łańcuszkiem, ale **integralną częścią liturgii**. Więcej, w 113 numerze (SC) czytamy, że *Czynność liturgiczna przybiera godniejszą postać, gdy służba Boża odbywa się uroczysto ze śpiewem, przy udziale asysty i z czynnym udziałem wiernych*. Zaś (IEp) powtarza: *Muzyka, a zwłaszcza śpiew, jest nie tylko ozdobą uroczystej liturgii, ale jest jej **integralną częścią***.

Funkcja zespołów muzycznych w liturgii

Instrukcja *Musicam Sacram* podaje: *Na szczególną uwagę zasługują, ze względu na swe liturgiczne posługiwanie: chór kościelny, zespół instrumentalny i zespół śpiewaków (schola cantorum). (...) Do nich należy poprawne, zgodne z różnymi rodzajami śpiewu, wykonywanie właściwych im części liturgii, oraz wspomaganie wiernych, gdy ci śpiewem uczestniczą w liturgii*.

Oprócz kształcenia muzycznego należy udzielać członkom zespołu również odpowiednich wiadomości z dziedziny liturgii i życia duchownego, tak by wykonywane przez nich zadania liturgiczne nie tylko podnosiły piękno świętych obrzędów i były zbudowaniem dla wiernych, ale także by dla nich samych były źródłem duchownego dobra.

Jak dobierać repertuar muzyczny

(IEp) podaje: *Przy wyborze repertuaru muzycznego należy uwzględnić możliwości wykonawców. Lepiej jest bowiem wykonać dobrze jakiś utwór prosty, niż wykonać źle rzeczy trudniejsze. Nie rzucajmy się na rzeczy przerastające nasze możliwości*.

*Repertuar utworów, czy to śpiewanych, czy wykonywanych na instrumentach, musi zgadzać się * z myślą przewodnią dnia liturgicznego lub okresu liturgicznym, jak również * odpowiadać treściowo danej czynności liturgicznej*.

Wszystkie śpiewy przeznaczone do użytku liturgicznego mają mieć aprobatę Konferencji Episkopatu Polski, albo przynajmniej Władzy Diecezjalnej. Nie wolno w liturgii wykonywać utworów o charakterze świeckim. Która piosenka ma aprobatę władzy kościelnej?

*Śpiewu stałych części Mszy św., a także psalmu responsoryjnego i śpiewu przed Ewangelią, które stanowią integralną część Liturgii słowa nie wolno zastępować pieśniami **nawet mającymi** imprimatur władzy kościelnej*.